

בכורות ה, ב

מילחא כי סריא, במאי מלחי לה? אמר להו בסילתא דכודנייתא,
ומי איכא סילתא לכודנייתא? ומילחא מי סרי.

רש"י

סיליתא. שיליא.

ביאור הגר"א

מילחא כי סריא במאי מלחי ליה. כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי" כו', בעלה הראשון. וזה שנאמר 577: "ואשוכה אל אישי הראשון" כו'. "כיום ההוא תקראי [אישי ולא תקראי לי עוד בעלי]" 578.

והענין של 'ברית מלח' [הוא, שלא תופר הברית, כמו שאי אפשר לעולם בלי מלח 580], כי אי אפשר לדבר להתקיים בלא מלח, שלא יסריה 581, ועל ידי מלח נתקיים לעולם, כן הוא 'ברית מלח' שתתקיים לעולם 582.

וענין הברית, שנהיה לו לאשה, כמו שנאמר אצל אשת האדם 575: "והיא תברתך ואשת ברתך" כו'. וכמו שאמרו 576 "אין האשה

572 במדבר יח, יט. 573 דברי הימים ב יג, ה. 574 סוטה לו, ב: "כללות ופרטות נאמרו בסניי, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב". ועיין ויקרא רבה פרשת קדושים פרשה כד ב: "רוממות את נותן בעולמך, נתתה כהונה לאהרן לעולם, ברית מלח עולם הוא". נתתה מלכות לדוד לעולם, הלא לכם לדעת כי יי אלהי ישראל נתן המלוכה וגו'. נתתה קדושה לישראל לעולם" וכי. היינו כהונה, מלכות, ותורה. ועיין להלן הע' 582. 575 מלאכי ב, יד: "כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך ... והיא חברתך ואשת בריתך". בכת"י: "והיא חברתך ואשת נעוריך". 576 סנהדרין כב, ב. 577 הושע ב, ט. 578 שם, יח. 580 ירושלמי הוריות פ"ג ה"ה. 581 עיין סנהדרין צא, ב: "אפשר חתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת". 582 ברית מלח' אצל כהונה ומלכות, הביא רבינו לעיל, וגבי תורה עיין ברכות ה, א: "נאמר ברית במלח, דכתיב ילא תשכית מלח ברית", ונאמר ברית ביסורין, דכתיב 'אלה דברי הברית [אשר ציוה ה' את משה לכרות את בני ישראל]. מה ברית האמור במלח, מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין, יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם". בכיור רבינו לספר יצירה (פ"א מ"ח) כתב: "אומר לך מהו ענין ברית, והוא אדם שיש לו אוהב כנפשו, ורוצה שלא יפרוש ממנו, אבל אי אפשר להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, והן נקשרים ע"י הדבר ההוא, אע"פ שנוטל ממנו את הדבר, מ"מ כל מחשבתו שם הוא, ולשון 'ברית' הוא הבטחה, שע"י הדבר ההוא ודאי לא יתפרד ממנו, וזהו ענין לשון 'ברית' שכורת ממנו דבר הרבוק לו ונותן לו ... וכן היא התורה והמילה הן דברים אמצעים בין הכורא יתברך ובין ישראל, וכל זה לפי שאין יכולת להשיגו בעצמו יתברך. וכן היו צריכין ישראל במשכן ומקדש לאמצעים, כמו: ארון וכרובים, ונקרא 'ארון הברית' הכל לפי שאי אפשר להשיגו רק ע"י אמצעים. ולכן אמרו ע"ז נכרת ברית" [בליקוטיו ז"ל כ"י ממש: "שילך נאמר כו' ועד"ו כו', ברית כמו ברית מלח שהוא דבר קיים"].

הם כי האלף הנ"ל יביא תחת זי.

וכודנייתא מי ילדה. אמר י מי"י דבדיאי. והם סוכרים שהיא עקרה ממש, שלא יתורו עוד, כמאמרם 571: "אחזה א" כנ"ל, וזהו ששאלוהו ילדה. ואמר ליהוה ניהו כו', כו', ששל בריתך היא יולדת, כמו זנ"ל מלידתה ומפיתקא הנ"ל.

שאינו לשון רבינו, אלא תוספת 568 קידושין יא, א: "כל כסף ז. 570 כבא מציעא מד, ב: ודה זרה יא, ב הובא לעיל.

ושאלו, כיון ש'ברית מלח' שלכם נסרח, כמה אתם מצפים שתבוא ותתחזק הברית, כמו שנאמר 583: "הנה ימים באים נאום ה' וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה כְּרִית תִּדְרֹשָׁה. לֹא כְבָרִית אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת אֲבוֹתֵם בְּיוֹם הַחֲזִיקִי בְיָדְם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ [מִצְרַיִם] אֲשֶׁר הִמָּה הִפְרוּ [את] בְּרִיתִי וְאֲנֹכִי בָעַלְתִּי בָּם נְאוּם ה'". ורצה לומר, "אין האשה כורתת ברית" 584 כו' כנ"ל, (כמו שנאמר 585): "כי זאת הברית [וגו'] נתתי את תורתִי בְּקִרְבָּם" כו', והברית שאנחנו כרותים עם הקב"ה הוא התורה כנ"ל בשלש בריתות 586, וכמו שנאמר 587: "אם לא בריתי יומם ולילה" כו'. ואנחנו הפרנו תורתו, כנ"ל "אשר הִמָּה הִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי" כו'. "כי זאת הברית כו' נתתי את תורתִי [בְּקִרְבָּם] וְעַל (לוֹחַ) לְבָבְךָ אֲכַתְבֶנָּה" כו', עיין שם כל הפרשה.

אמר לָהּ בְשִׁילָתָא דְכוּדְנִיתָא כו'. כנ"ל 588, "וְשִׁילָתָא הֵיוּצֵאת מִבֵּין רַגְלֶיהָ" 589 מתרגמנין 590: "ובועיר בנהא". וכן פירש בפירוש רש"י ["בניה הקטנים"]. ואמרו 591: "אין העולם מתקיים אלא בהבל

פיהם של תינוקות בית רבן". וזה שנאמר 592: "והאם רוכצת על האפרוחים או על הביצים". על התינוקות 593, שבשבילן אין השכינה מסתלקת מישראל בגלות, ורוכצת כתוכם והם מקיימין העולם, שנאמר 594: "אם לא בריתי יומם ולילה" כו'.

וענין השִׁלָּתָא, כמו שכתבתי למעלה 595 דמשיח אקרי בר נפלי 596, לפי שמפלת אותו בכל פעם. והענין, כמו שאמרו 597: "קטן שלא כלו לו חדשיו, תלמיד שלא הגיע להוראה" כו'. ואם היו כל ישראל עוסקים בתורה ומצוות או [היה] משיח גם כן נגמר עיבורו, אבל בשביל שאינם עוסקים רק הקטנים, לכן לא כלו חדשיו גם כן למשיח ומפלת שליח, וזהו שאמרו 598 שעסק דוד בשפיר ובשליח לטהר את האשה לבעלה 599.

ומי איכא שליח לכודנייתא ומילחא מי פריא. שאלו אותו, אחר שכנסת ישראל עקרה בגלות, ונתגרשה מבעלה, כמו שנאמר 600: "לאמר הן ישלח איש את

583 ירמיה לא, ל-לא. 584 אלא למי שעשאה כלי שנאמר כי בועליך עושיך". 585 שם, לב. 586 ברכות מח, ב: "תורה נתנה כשלש בריתות". ופירש"י: "בשלשה מקומות נתנה תורה לישראל: בסיני, ובאהל מועד, ובהר גרוזים ובערבות מואב, ובכל אחד נכרתה ברית, כדתניא במסכת סוטה [לו, א]". 587 ירמיה לג, כה. ועיין שבת לג, א: "ואין ברית אלא תורה, שנאמר יאם לא בריתי יומם ולילה". 588 לעיל בד"ה הקודם ביאר רבינו ד'כוּדְנִיתָא' היא עקרה, והגמשל: כנסת ישראל. 589 דברים כח, נו. 590 בתרגום אונקלוס שם. 591 שבת קיט, ב: "אלא בשביל הבל...". 592 דברים כב, ו. 593 תיקוני זוהר תיקון ו (כא ע"א): "ביצים, אלין אינון תינוקות של בית רבן דבגינהון שרייא שכניתא על ישראל". ובביאור רבינו לתקו"ז קל ע"ב בד"ה כד"א ואד יעלה: "כל מעשה השכינה והנהגתה תליא בהבל פיו של אדם, וכל הנהגת עולם הזה בה, וכל אשר נעשה על הארץ". 594 ירמיה לג, כה. ועיין פסחים סח, ב: "אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר יאם לא בריתי". 595 בד"ה אמר ליה ... נחש לכמה שנים. בד"ה "והענין כמו בחבלי משיח". 596 סנהדרין צו, ב: "מתי יבא בן נפל". 597 סוטה כב, א: "מאי קטן שלא כלו לו חדשיו וכו'. רבי אבא אמר זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה". 598 ברכות ד, א. 599 אולי כוונתו בהמשך דלעיל, לטהר את הקשר בין כנסת ישראל - האשה, ובין הקב"ה - הבעל. 600 ירמיה ג, א.

אשתו [וגו'] והיתה לאיש רעים רבים" כו'. האיך או לקבר 601, הלא בריתכם מכל וכל.

והשיב להם מילחא מי נ לברית מלח שתופר, כי כמו שנאמר 602: "אי זה סו אשר שלחתי או מי מנ [אתכם] לו הן בעוון ובפשעֵיכם שולחה אמכם". "היתה כאלמנה" 604 כאל [ממש], אלא כאשה שהל היא ודעתו לחזור אליה". לכן היא מתקיימת 605 על רבן שאין בהם חטא, "דידי ודידך מאי, אמר לי שיש בו חטא, להבל שא

601 בדפוס: "לקב"ה". 2 606 שבת קיט, ב: "אין הע לאביי דידי ודידך מאי, אמר כה, ו. ולעיל כתב רבינו: 608 ירמיה לג, כ-כא כד-כו. מתקיים אלא בהבל פיהם אורייתא משתכחת מנהון". שם פירוש ב: "איכה תרבי ניונות ונרכצת בגלות". של בית רבן, שאין להם 615 בכת"י: "ומצפין לך". ימים רבים ישבו בני ישראי

"והאם רובצת על האפרוחים" 607. ועדיין הכרית קיימת, אלא שתתחדש לעתיד לבא, כמו שנאמר 608: "כה אמר ה' אם תפרו את בריתי היום כו'. גם בריתי תופר כו'. הלא ראית מה העם כו'. כה אמר ה' אם לא בריתי יומם כו'. גם זרע יעקב" כו'. אלא שאין לנו בנים של קיימא לקב"ה בשביל מעשינו, כמו שאמרו בזהר 609: בעוד רכיבין כו' ולית לן תוקפא אלא באינן ינוקין. וכן נאמר 610: "אם לא תדעי לך היפה בנשים". שהיא שואלת: "איכה תרעה איכה תרביץ בצהריים" 611. בגלות 612. ואמר לה הקב"ה: "ורעי את גדיותיך". אלו תינוקות של בית רבן 613, ועליהם תתקיים 614. וגם בגלות אנחנו יושבין ומצפיין לו 615, כמו שנאמר 616: "ימים רבים תשבי לי". "ואשובה אל אישי הראשון" 617. "וארשתך לי לעולם" כו' 618.

אשתו [וגו'] והיתה לאיש אחר כו' ואת זנית רעים רבים" כו'. האיך אתם מולידי קטנים לקבר 601, הלא בריתכם של התורה מופר מכל וכל.

והשיב להם מי'חא מי סריא. וכי אפשר לברית מלח שתופר, כי עדיין אני אשתו, כמו שנאמר 602: "אי זה ספר בריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי [אתכם] לו הן בעוונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שולחה אמכם". וכמו שאמרו 603: "היתה כאלמנה" 604 כאלמנה ולא אלמנה [ממש], אלא כאשה שהלך בעלה [למדינת הים ודעתו לחזור אליה]. ונמכרנו בעוונות, לכן היא מתקיימת 605 על תינוקות של בית רבן שאין בהם חטא, כמו שאמרו 606: "דידי ודירך מאי, אמר ליה אין דומה הבל שיש בו חטא, להבל שאין בו חטא". לכן

תינוקות בית רבן". וזה "והאם רובצת על האפרוחים ז". על התינוקות 593, שבשבילן מסתלקת מישאל בגלות, כם והם מקיימין העולם, אם לא בריתי יומם ולידה"

א, כמו שכתבתי למעלה 595
בר נפלי 596, לפי שמפלת גם. והענין, כמו שאמרו 597:
לו לו חדשיו, תלמיד שלא כו'. ואם היו כל ישראל ז ומצוות או [היה] משיח גם ז אבל בשביל שאינם עוסקים לכן לא כלו חדשיו גם כן ז שליא, וזהו שאמרו 598 בשפיר ובשליא למהר את 599.

י'יא לכודנייתא ומי'חא שאלו אותו, אחר שכנסת גלות, ונתגרשה מבעלה, כמו לאמר הן ישלח איש את

601 בדפוס: "לקב"ה". 602 ישעיה נ, א. 603 תענית כ, א. 604 איכה א, א. 605 הברית. 606 שבת קיט, ב: "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן. אמר ליה רב פפא לאביי דידי ודירך מאי, אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא, להבל שאין בו חטא". 607 דברים כב, ו. ולעיל כתב רבינו: "על התינוקות, שבשבילן אין השכינה מסתלקת מישאל בגלות". 608 ירמיה לג, כ-כא כד-כו. 609 עיין זוהר חדש ח"א פרשת בראשית יג ע"א: "לית דרא ההוא מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, כד אינון רכיבין כלבד, וכד אינון קשישין אורייתא משתכחת מנהון". 610 שיר השירים א, ח. 611 שם פסוק ז. 612 בביאור רבינו שם פירוש ב: "איכה תרכיץ. ואיך הרבצת אותם לבטח על אדמתם, כדי שנדע גם כן איך להיות ניוונת ונרבצת בגלות". 613 בביאור רבינו שם פירוש ב: "ורעי את גדיותיך. פירוש, הם תינוקות של בית רבן, שאין להם אלא תורה, שגם הקטנים צריכין הרגל בתורה". 614 הברית. 615 בכת"י: "ומצפיין לך". 616 הושע ג, ג. בכת"י: "כי ימים רבים תשבו". שם פסוק ד: "כי ימים רבים ישבו בני ישראל". 617 שם ב, ט. 618 שם, כא.

צליך עושיך". 585 שם, לב.
ז מקומות נתנה תורה לישראל:
רית, כדתניא במסכת סוטה [לו],
ה, שנאמר אם לא בריתי יומם
עקרה, והנמשל: כנסת ישראל.
ז"ט, ב: "אלא בשביל הבל...".
ו. אלין אינון תינוקות של בית
י' ע"ב בד"ה כד"א ואד יעלה:
עולם הזה בה, וכל אשר נעשה
תורה לא נתקיימו שמים וארץ
י"ם. בד"ה "והענין כמו בחבלי
ז כב, א: "מאי קטן שלא כלו
יה". 598 ברכות ד, א.
- האשה, ובין הקב"ה -